

Bolehovský, Jan

[Bojda, Martin. Schillerova estetika humanity]

Studia philosophica. 2025, vol. 72, iss. 2, pp. 58-62

ISSN 2336-453X (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SPH2025-2-7>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.83671>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 03. 02. 2026

Version: 20260130

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Martin Bojda. *Schillerova estetika humanity*. Praha: Academia 2023.
1088 s.

Jan Bolehovský

Knižní titul *Schillerova estetika humanity* od Martina Bojdy¹ představuje výjimečný a důsledně fundovaný příspěvek k filosofickému, literárněvědnému a estetickému výzkumu díla Friedricha Schillera, jedné z klíčových postav německého preromantismu a raného idealismu. Bojda se v této monografii věnuje nejen exegezi Schillerových teoretických textů, ale především kontextualizaci jeho estetické filosofie v rámci širšího diskursu evropského humanismu, modernity a etické subjektivity.

Autorův metodologický rámec spojuje filosofickou hermeneutiku, historicko-filosofickou analýzu a literárněvědnou interpretaci, přičemž akcentuje hluboké porozumění německé idealistické tradici a její recepci ve středoevropském myšlenkovém prostoru. Bojda pracuje s rozsáhlým korpusem Schillerových textů (včetně *O estetické výchově člověka*, *O naivním a sentimentálním básnictví* a četných esejistických a korespondenčních dokumentů), které podrobuje detailní výkladové a konceptuální analýze.

Publikace je strukturována do pěti hlavních kapitol, jež sledují chronologicko-tematickou logiku vývoje Schillerovy estetiky. Úvodní kapitola vymezuje teoretická a metodologická východiska, druhá analyzuje kořeny Schillerova myšlení v kontextu Kantovy filosofie, třetí se soustředí na rozpracování pojmu humanity a ideálu „plného člověka“, čtvrtá rozvíjí pojetí hry (*Spieltrieb*) a krásna jako forem svobody a závěrečná kapitola reflektuje politicko-etické implikace estetiky v moderní společnosti. Díky tomuto členění se čtenář může snadno zorientovat a podle

1 Mgr. et Mgr. Martin Bojda, Ph.D. et Ph.D. (*1991), filosof a historik zabývající se rovněž bohemistikou a germanistikou, působí na Filosofickém ústavu AV ČR. Specializuje se na duchovní dědictví evropského osvícenství a romantismu a na jeho působení ve 20. století.

zájmu se vrátit k dílčím tematickým celkům, např. k analýze vztahu smyslovosti a rozumu či k diskusi o kulturní paměti.

Tematicky se kniha soustředí na jádro Schillerova pojetí „humanity“, tedy na ideu člověka jako autonomního, morálně odpovědného a esteticky kultivovaného jedince, jehož svoboda se uskutečňuje v harmonickém souladu smyslovosti a rozumu. Bojda sleduje genezi této myšlenky jak ve vztahu k Immanuelu Kantovi, tak v opozici vůči dobovým formám osvícenského racionalismu a utilitarismu.² V této souvislosti autor vyzdvihuje i Schillerovu inspiraci antickou filosofií a osvícenskými ideály francouzského a anglického prostředí, jež vedly k jeho osobitému modelu estetické antropologie.

Důležitým metodologickým rámcem Bojdovy interpretace je rovněž reflexe vztahu mezi estetickým a politickým rozměrem lidské existence. V tomto ohledu se autor inspiruje rovněž současnými estetickými teoriemi, jež chápou krásu jako formu politické subjektivizace, a ukazuje, že Schillerovo myšlení, ač zakotveno v 18. století, dokáže oslovit i dnešního čtenáře, který hledá cestu ke smyslu lidské důstojnosti a tvořivosti v pluralitní společnosti.

Bojda také pracuje s pojmy kulturní paměti a symbolické reprezentace, čímž propojuje estetickou teorii se širším kulturním kontextem. Ukazuje, že Schillerova díla nepředstavují jen filosofický traktát, ale i součást kulturního naplnění své epochy – estetická výchova zde není pouze individuálním úsilím, ale prostředkem formování eticky zaměřené společnosti. Tím autor upozorňuje na aktuálnost Schillerova odkazu pro současnou diskusi o krizi humanitních hodnot a možnostech estetického vzdělávání.

Jeden z nejpřírodnějších aspektů knihy lze spatřit v systematické analýze Schillerových klíčových estetických pojmů: hra (*Spieltrieb*), forma, svoboda, krásno a „ideální lidství“. Bojda ukazuje, že Schillerova koncepce krásy není pouhým estetickým ideálem, ale normativní instancí lidského zdokonalování, jejímž prostřednictvím člověk překonává své přírodní určení a stává se „plným člověkem“.

2 Aktuálnost Bojdovy interpretace spočívá v tom, že Schillerovu estetiku nevnímá pouze jako historický dokument, ale jako inspirativní model pro dnešní diskusi o smyslu humanitního vzdělání, kulturní politiky a etické orientace společnosti. Myšlenka harmonie smyslovosti a rozumu, vyjádřená v koncepci „hry“ (*Spieltrieb*), se zde ukazuje jako nadčasový návod k překonávání jednostrannosti současného světa – utilitarismu, technokratického myšlení či kulturní fragmentace. Bojda zároveň propojuje estetické a politické dimenze lidské existence, čímž podněcuje úvahu o roli krásy a umění při formování občanské odpovědnosti a kolektivní identity. Právě toto spojení historické erudice a společenské relevance činí z knihy dílo, jež dokáže oslovit nejen odborníky, ale i širší veřejnost hledající odpovědi na otázky po smyslu lidské důstojnosti v pluralitní době.

Zvláštní pozornost je věnována pojmu „hra“, který Schiller chápe jako syntézu dvou základních pudů člověka – pudu smyslového (*Stofftrieb*) a pudu formálního (*Formtrieb*). Teprve prostřednictvím „hravého pudu“ (*Spieltrieb*) dochází k harmonizaci těchto sil a ke vzniku estetické zkušenosti, jež nepodléhá ani čistě smyslové žádosti, ani čistě rozumové nutnosti. Bojda podrobně analyzuje tento pojem jako klíč k pochopení nejen Schillerovy estetiky, ale i jeho celkového pojetí lidské svobody a kultivace.

Dále autor sleduje Schillerovo chápání krásy jako formy svobody – krásno je tím, co se jeví jako nutné a přitom zcela svobodné. Tento paradoxní vztah je interpretován jako podmínka možnosti etického rozvoje jedince, jež skrze estetickou formu zakouší svobodu jako čin, nikoli jen jako abstraktní princip. V tomto smyslu představuje estetika v Bojdově výkladu nejen preambuli k morálce (jak tvrdil i Kant), ale její integrální součást.

Autor přesvědčivě argumentuje, že Schillerova estetika není pouze součástí umělecké teorie, ale že tvoří ucelený model antropologie, který se pokouší překlenout pomyslnou propast mezi smyslovou přirozeností a rozumovou autonomií. Tato interpretace vnáší do Schillerova díla nový rozměr a ukazuje jeho trvalou aktuálnost i v dnešním diskursu o humanitě, etice a vzdělanosti.

Ačkoli je publikace mimořádně pečlivá a komplexní, místy by čtenář mohl ocenit širší srovnání Schillerova myšlení s paralelními estetickými koncepty mimo německý idealismus, např. s francouzskou či ruskou tradicí 19. století. Podobně některé pasáže věnované současným estetickým teoriím by si zasloužily detailnější rozvinutí, aby bylo zřetelnější, v čem autor navazuje a v čem se od těchto konceptů odchyluje. Tyto drobné podněty k diskusi však spíše otevírají prostor pro další bádání, než by snižovaly hodnotu knihy.

Knižní titul je psán vysoce kultivovaným odborným jazykem, jež svědčí o autorově hluboké erudici a schopnosti precizního myšlení. I přes náročnost tématu se autorovi daří udržet stylistickou čitelnost a terminologickou konzistenci, která umožňuje orientaci i čtenářům mimo úzkou specializaci. Publikace je členěna do tematicky soudržných kapitol, jež systematicky rozvíjejí hlavní teze a gradují interpretační hloubku. Text je dále doplněn bohatým poznámkovým aparátem, rozsáhlou bibliografií primární i sekundární literatury a věcným rejstříkem, což z něj činí důvěryhodný nástroj pro další odborný výzkum i vysokoškolskou výuku.

Bojdova publikace zásadním způsobem přispívá k novému zhodnocení Schillerovy filosofie a jejímu zařazení do kontextu současné humanitní vzdělanosti. Překračuje hranice úzce pojaté estetické teorie a ukazuje, jak Schillerova

koncepte humanity může inspirovat soudobé diskuse o výchově, kulturní politice, etické reflexi a roli umění ve společnosti.

Schillerova estetika humanity od Martina Bojdy představuje brilantní monografii, která se zařazuje mezi významné příspěvky k výzkumu klasické německé filosofie a estetiky posledních let. Spojuje intelektuální preciznost s filosofickou vášní, a lze tak na ni nahlížet nejen jako na „výklad“ Schillera, ale i jako na „výzvu“ k obnovení důvěry ve smysl humanitního myšlení, čímž umožňuje čtenáři reflektovat hlubší otázky po smyslu lidství a lidské svobody. Publikaci lze bez váhání doporučit filosofům, literárním teoretikům, germanistům i širší akademické veřejnosti, která hledá hlubší porozumění vztahu mezi estetikou, etikou a ideálem člověka.

Mgr. Jan Bolehovský

Historický ústav, Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové
Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, Česká republika
jan.bolehovsky@uhk.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.